

PELASTUSOPISTO

PIENTALON PALOTARKASTUS

Opas aloittelevalle valistajalle

Jani Jämsä

Pelastusopiston julkaisu

?-sarja: Opetusmateriaalit

1/2006

ISSN 1795-9179

ISBN 952-5515-09-5

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	PERUSTEET PALOTARKASTUKSELLE	7
2.1	Pelastustoimen eettiset arvot palotarkastustoiminnassa	7
2.2	Pelastuslaki ja Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta	10
2.3	Palotarkastusohje	12
2.4	Palotarkastajan oikeudet ja velvollisuudet	14
3	PALOTARKASTUS TILANTEENA	19
3.1	Palotarkastuksesta ilmoittaminen	19
3.2	Asenne, käyttäytyminen ja ulkoasu tarkastustilanteessa	21
3.3	Milloin sovitulle palotarkastukselle ei ole edellytyksiä?	22
3.4	Palotarkastukseen valmistautuminen ja välineet	23
3.5	Nuohoojan rooli palotarkastuksessa	25
4	PIENTALOSSA TARKASTETTAVAT ASIAT	27
4.1	Tarkastuksen luonne	27
4.2	Ulkopuoli	28
4.2.1	Osoitenumerointi	28
4.2.2	Pihaan pääsy, pihajärjestelyt ja pelastustiet	29
4.2.3	Tuhopolttojen ehkäisy: varastointi pihamaalla ja seinän vierustoilla	30
4.2.4	Talotikkaat ja kattosillat	31
4.2.5	Pääsy ullakolle	32
4.2.6	Varatiejärjestelyt ulkopuolelta	33
4.2.7	Savuhormin yläosan kunto ja yläpään suojaus	34
4.2.8	Ulkopuoliset sähköasennukset	35
4.3	Sisäpuoli	36
4.3.1	Palovaroitin	36
4.3.2	Varatiejärjestelyt sisäpuolelta	37
4.3.3	Sauna ja kiuas	38
4.3.4	Sähköpäätaulu ja sähköasennukset	39
4.3.5	Ilmanvaihtolaitteet, liesituuletin, keskuspolynimuri	40
4.3.6	Varastot ja säilytys niissä	41
4.3.7	Autosuoja ja sen käyttö	42
4.3.8	Ullakko	43
4.3.9	Nestekaasulaitteet	44
4.3.10	Alkusammutuskalusto (suositus)	45

4.4	Lämmitys	46
4.4.1	Nuohous	46
4.4.2	Tulisijat	47
4.4.3	Savuhormit ja palomuurit	48
4.4.4	Kattilahuone ja keskuslämmityskattila	49
4.4.5	Polttoainevarasto	50
4.4.6	Öljysäiliöiden täyttölaitteet	51
4.4.7	Maanalaiset öljysäiliöt	52
4.4.8	Kiinteän polttoaineen lämmitysjärjestelmä (hake, pelletti ym.)	53
4.4.9	Lämmönjakuhuone	54
5	PALOTARKASTUSPÖYTÄKIRJAN LAADINTA	55
5.1	Pöytäkirjan malli ja ulkoasu	55
5.2	Pöytäkirjaan tulevat asiat	56
5.3	Korjausmääräys vai -suositus?	57
5.4	Pöytäkirjan toimittaminen rakennusvalvontaviranomaiselle	58
5.5	Pöytäkirjojen säilytys	59
6	VALISTUS JA NEUVONTA	60
6.1	Valistuksen tarkoitus	60
6.2	Mistä asioista annetaan opastusta?	61
6.3	Mitä ihmiset kysyvät?	62
6.4	Jaettava valistusmateriaali	63
7	YHTEENVETO PALOTARKASTUKSESTA	64
	LÄHTEET	66
	LIITTEET	70

1 JOHDANTO

Tämä julkaisu perustuu alun perin Jani Jämsän opinnäytetyöhön, päällystökurssi 8, 2000. Jani Jämsä ja Ismo Kärkkäinen ovat täydentäneet sisältöä ja piirroksia vuoden 2000 lopulla. Sisältö on päivitetty kokonaan syksyllä 2006.

Pelastusala on elänyt jatkuvaa muutoksen aikaa jo lähes kymmenen vuoden ajan. Jatkuvasti muuttuva ja kehittyvä yhteiskunta asettaa uusia haasteita pelastustoimelle. Uusi, Pelastustoimilain 1999 henkeä jatkava Pelastuslaki 2004 painottaa onnettomuuksien ehkäisyä, palotarkastuksia sekä neuvonta- ja valistustyötä vielä entistäkin enemmän osana pelastuslaitoksen kokonaispalvelua. Samaan aikaan yhteiskunnan tilanne ja kuntien kiristynyt taloudellinen asema pakottavat alueelliset pelastuslaitokset käyttämään henkilöstöään entistä tehokkaammin monialaisiin tehtäviin ja näin perustelemaan olemassaoloaan.

Tätä taustaa vasten tarkasteltuna näyttää varsin selvältä, että palomiehen työnkuva on laajentunut pysyvästi perustehtävän, sammutus- ja pelastustoiminnan, lisäksi onnettomuuksien ehkäisyn tehtäviin. Suunta ja kehitys tulee jatkumaan, onnettomuuksien ehkäisyn tehtävät laajenevat ja monipuolistuvat koko ajan. Tämä puolestaan asettaa pelastuslaitoksille paineita jatkuvaan henkilöstön työpaikka- ja täydennyskoulutukseen.

Tämän julkaisun tarkoituksena on ollut tuottaa kattava, tiivis peruspaketti palotarkastuksia aloittelevan henkilöstön koulutusmateriaaliksi sekä käsikirja palotarkastuksilla mukana pidettäväksi. Julkaisun tarkoituksena ei ole esittää kaikkia mahdollisia oikeita ratkaisuja, vaan ohjata oikeaan suuntaan. Sisältö on rajattu ainoastaan pientaloihin, jotta siitä on saatu riittävän lyhyt ja tiivis. Pientalot ovat kuitenkin palotarkastustehtäviä aloitteleville henkilöille ja miehistölle todennäköisimpiä kohteita.

Julkaisu sisältää tarvittavan tiedon pientalon palotarkastukseen: palotarkastuksen perustan ja lainsäädännön, tarkastustilanteeseen liittyvät asiat, tarkastettavat asiat, pöytäkirjan laadinnan sekä valistuksen ja neuvonnan. Suurin huomio sisällössä on kiinnitetty pientalossa tarkastettavien asioiden esille tuomiseen ja opastukseen. Jokaisesta tarkastettavasta asiasta on esitetty esimerkkikuvia, määräysperusta, tarkastusohjeet sekä yleisimpiä

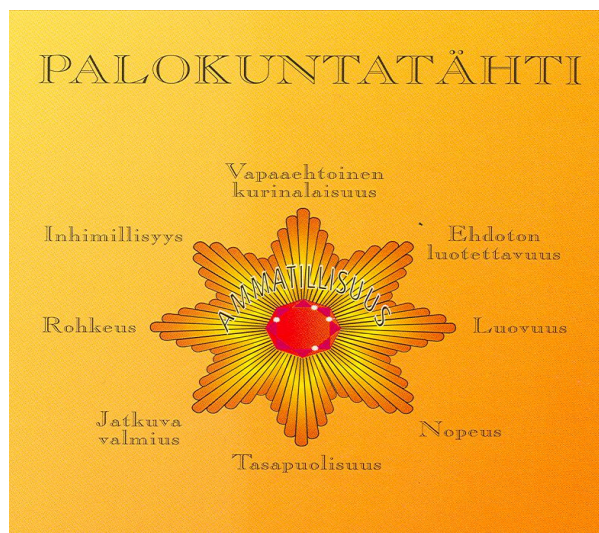
vikoja ja puutteita, joita esiintyy. Määräysperusteissa on otettu esille ainoastaan nyky-määräykset, koska julkaisusta olisi muuten tullut liian laaja.

Tekstissä on esitetty faktojen lisäksi sekä omia että avustaneiden henkilöiden mielipiteitä. Nämä on pyritty erottamaan toisistaan selkeästi. Mielipiteet on esitetty muodossa ”mielestäni...” ja ”tulisi...”. Niitä on lisätty ainoastaan asioihin, joissa on jonkinlaista tulkinnan varaa. Toivon, etteivät nämä henkilökohtaiset näkemykset loukkaa ketään tai häiritse tämän oppaan lukijoita.

2 PERUSTEET PALOTARKASTUKSELLE

2.1 Pelastustoimen eettiset arvot palotarkastustoiminnassa

Pelastustoimen kenttää ohjaa historian kautta, alun perin ritarillisista hyveistä muotoutunut eettinen arvopohja. Se näkyy myös alan koulutuksessa erittäin vahvana. Alalle tulevat henkilöt sitoutetaan jo koulutusvaiheessa alan yhteisesti hyväksymiin eettisiin periaatteisiin. Monesti alamme eettiset arvot: ehdoton luotettavuus, rohkeus, tasapuolisuus, luovuus, nopeus, inhimillisuus, jatkuva valmius ja vapaaehtoinen kurinalaisuus, mielletään ja koetaan vain operatiivisen toiminnan kautta. Alamme yleisinä periaatteina niiden tulisi kuitenkin ohjata kaikkea toimintaamme, myös onnettomuuksien ehkäisyä. Seuraavassa ajatuksia siitä, miten pelastustoimen eettisten arvojen tulisi näkyä palotarkastustoiminnassa.

Kuvio 1. Pelastustoimen eettiset arvot; palokuntatähti (lähde: SPPL).

Ehdotonta luotettavuutta palotarkastuksessa tarvitsemme meille annettujen suurten valtaoikeuksien takia. Meillä on oikeus päästä yksityisasuntoihin, yrityksiin ja laitoksiin palotarkastuskäynnille ilman mitään erillistä lupaa. Samalla saatamme nähdä henkilöiden yksityisyyden suojaan kuuluvia asioita tai liike- ja yrityssalaisuuksia. Asiakkaidemme on voitava ehdottomasti luottaa siihen, että palotarkastuskäynnin jälkeen nämä asiat eivät leviä kauttamme eteenpäin. Ainoa poikkeus tästä on henkeä, terveyttä, ympäristöä ja omaisuutta uhkaavat asiat, joita on jo käsitelty aiemmin. Toisaalta asiakkaiden on voitava luottaa myös siihen, että kohtelemme heitä tasapuolisesti ja anta-

mamme määräykset ovat laillisia. Ennen kaikkea meidän on muistettava, että toisen kotia tulee kunnioittaa, eikä suin päin mennä tutkimaan joka paikkaa.

Rohkeutta tarvitaan siihen, että yleensä uskaltaudutaan palotarkastukselle jokaiseen kohteeseen. Pitää olla rohkeutta olla esillä ja esiintyä. Tyhmänrohkea ei tietenkään tässäkään pidä olla, jos odotettavissa on esimerkiksi väkivaltaista käytöstä tai muuten hankala ympäristö. Rohkeutta tarvitaan myös siihen, että uskalletaan puuttua tarvittaessa tiukastikin epäkohtiin silloin, kun tarvitsee, riippumatta kohteesta, taustoista ja henkilöistä. Normaalisti palotarkastus kyllä kannattaa tehdä opastuksen ja neuvonnan kautta. Rohkeutta on myös myöntää tietämättömyytensä, jos vastaan tulee erikoisia ratkaisuja tai tilanteita. Ne kannattaa selvittää vaikkapa jälkeinpäin, eikä lähteä arvailemaan ilman parempaa tietoa.

Tasapuolisuutta palotarkastuksessa on se, että kaikissa kohteissa noudatetaan samantasaista vaatimustasoa riippumatta kohteen taustoista, henkilöistä tai suhteistamme kohteeseen. Henkilökohtaiset sitoumukset eivät saa vaikuttaa toimintaan. Ja toisaalta meidän pitää tasapuolisesti tarjota myös kaikille samantasoinen palvelu turvallisuusneuvonnassa ja palotarkastuksilla, vaikka kyseessä olisikin esimerkiksi päivän viimeinen kohde tai neuvonnan kannalta erityisryhmä.

Luovuutta palotarkastaja tarvitsee paljon. On pystyttävä soveltamaan määräyksiä käytäntöön ja olemassa oleviin tilanteisiin sekä hakemaan tarvittaessa asiakkaalle erilaisia, hyviä ja toteuttamiskelpoisia korjausvaihtoehtoja. Eri kohteissa pitäisi myös pystyä muuntautumaan ja katsomaan asioita eri näkökulmista, esimerkiksi vanhuksen asunnossa mahdollisesti liikuntarajoitteisen, iäkkään ihmisen ehdoilla ja lapsiperheen kotona pienten lasten tasolta. Näin opastukselle ja neuvonnalle tulee oikea suunta.

Nopeus palotarkastustoiminnassa ei voi tarkoittaa sitä, että tarkastukset tehtäisiin mahdollisimman nopeasti, se ei tuo hyvää laatua. Mutta turhaan löpöttelyynkään ei kannata antautua. Asiallinen, rento, reipas tahti tuo hyvän lopputuloksen. Nopeutta on myös se, että asiakkaiden pyyntöihin, esimerkiksi ylimääräisten neuvontakäyntien kohdalla reagoidaan mahdollisimman nopeasti. Todellisten riskien kohdalla on myös pyrittävä toimimaan nopeasti, jotta riski ei ehdi toteutua. Jos palotarkastuspöytäkirja kirjoitetaan tarkastustapahtumasta erillään, esimerkiksi paloasemalla, tulisi se toimittaa kuitenkin kohtuuajassa kohteeseen, jotta alamme tunnuspiirteenä oleva ripeys toteutuu.

Inhimillisyyttä palotarkastuksessa tarvitaan aina, toimitaan kuitenkin ihmisten kanssa ja heidän ehdoillaan. Asiakkaita tulee kohdella aina asiallisesti ja tarkastustapahtuman tulee olla ihmisläheisesti opastava ja neuvova tilaisuus. Myös määräaikaisten asettamisessa tarvitaan inhimillisyyttä. Ne pitäisi neuvotella yhdessä asiakkaan kanssa, hänelle ja hänen mahdollisuuksilleen realistisiksi. Inhimillisyyttä on myös se, että keskeytämme tarkastuksen, jos havaitsemme kohteessa epänormaalin tunnelman, esimerkiksi perheessä on sattunut kuolemantapaus aivan hiljattain. Emme voi olla niin jäykkiä virkamiehiä, että tarkastus on tehtävä juuri silloin, kun meille sopii.

Palotarkastuksia tekevä henkilöstö on lähes aina samalla myös hälytysvalmiudessa, joten tarkastuksilla on muistettava aina samalla myös **jatkuvan lähtövalmiuden** ylläpito. Esimerkiksi jos asuinalueita tarkastetaan kaupunkialueella työvuorona, on etukäteen mietittävä, miten yksikkö saadaan tarvittaessa nopeasti kasaan hälytyksen sattuessa. Tästä on hyvä myös tiedottaa asiakkaillemme etukäteen palotarkastusilmoituksissa, jotta he osaavat suhtautua mahdolliseen hälytyslähtöömme oikein. Toisaalta meillä pitää olla myös jatkuva valmius palvella palotarkastus- ja neuvonta-asioissa, päivästä ja vuorokaudenajasta riippumatta. Jos markkinoimme itseämme ympärivuorokautisella palvelulla, emme voi sulkea siitä tätä tärkeää osa-aluetta pois. Jatkuvaa valmiutta on myös se, että pidämme itsemme ajan tasalla uusien määräysten, tulkintojen ja ratkaisujen suhteen, koulutamme itseämme ja jaamme tietoa organisaatiossamme.

Palotarkastustehtävissä olemme aina koko alamme ja laitoksemme edustajia ja profiloimme niitä. Jokaisen meistä on sitouduttava **vapaaehtoiseen kurinalaisuuteen**, jotta käytöksemme, ulkoasumme ja asenteemme on aina edustuskelpoinen, olipa meillä itselämme sitten hyvä tai huono päivä tai väsynyt olo. Ennen palotarkastuskäyntiä on hyvä tehdä aina pieni ryhtiliike, terästydytään ennen ovikellon soittoa ja motivoitutaan siihen pieneen hetkeen asiakkaan kanssa.

Tässä on vain muutamia näkökulmia eettisten periaatteiden soveltuvuudesta palotarkastustoimintaan. Niin kuin huomaamme, ne liittyvät onnettomuuksien ehkäisyyn aivan samalla tavalla, kuin kaikkeen muuhunkin toimintaamme. Alalle tulevilta henkilöiltä vaadimme sitoutumista näihin arvoihin. Kyllä niiden silloin pitää myös näkyä käytännön toiminnassa, kuten palotarkastuksissa.

2.2 Pelastuslaki ja Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta

Palotarkastustoiminta on pelastuslakiin (468/2003) perustuva alueen pelastustoimen tehtävä. Lain mukaan kunnat vastaavat pelastustoimesta yhteistoiminnassa valtioneuvoston määräämillä alueilla (alueellinen pelastustoimi). Alueen pelastustoimen tulee huolehtia pelastusviranomaisille kuuluvasta onnettomuuksien ehkäisystä ja vahinkojen rajoittamisesta sekä palotarkastuksista. Lisäksi alueellisen pelastustoimen tulee huolehtia pelastustoimen alaan kuuluvasta valistuksesta ja neuvonnasta sekä toimia asiantuntijana pelastustointia koskevissa asioissa. (PeL 3§.)

Valtioneuvoston asetuksessa pelastustoimesta (787/2003, jatkossa Pelastustoimiasetus) alueen pelastustoimen tehtäviksi säädetään vielä vaarallisten aineiden valvonta sekä toimiminen asiantuntijana maankäytön suunnittelussa sekä rakentamisen ohjauksessa ja valvonnassa sen mukaan, kuin siitä kunnan kanssa sovitaan. Myös nämä tehtävät sisältyvät palotarkastukseen. (PtA 5 §.)

Onnettomuuksien ehkäisy, joka sisältää myös palotarkastuksen, on osa alueen pelastustoimen palvelua. Pelastustoimen palvelutaso tulee vastata alueella esiintyviä onnettomuusuhkia. Pelastustoimi on suunniteltava ja toteutettava siten, että onnettomuuksien ehkäisy on järjestetty ja että onnettomuus- ja vaaratilanteissa tarvittavat toimenpiteet voidaan suorittaa viivytyksettä ja tehokkaasti. Palvelutasopäätöksessä on selvitettävä alueella esiintyvät uhat ja käytettävät voimavarat sekä määriteltävä onnettomuuksien ehkäisyn, pelastustoiminnan ja väestönsuojelun palvelujen taso sekä suunnitelma niiden kehittämiseksi. (PeL 13 §, 14 §.)

Lääninhallituksen tehtävänä on valvoa, että pelastustoimen palvelutaso on riittävä. Tässä tarkoituksessa lääninhallituksella on oikeus saada alueen pelastustoimelta tarpeellisia tietoja ja selvityksiä. Jos pelastustoimen palvelutasossa on huomattavia epäkohtia eikä niitä korjata lääninhallituksen asettamassa määräajassa, lääninhallitus voi velvoittaa alueellisen pelastustoimen saattamaan palvelut laissa vaaditulle tasolle uhkasakon tai teettämisen nojalla. (PeL 82 §.)

Onnettomuuksien ehkäisyyn luetaan onnettomuuksien yleinen ehkäisy ja siihen liittyvä viranomaisten yhteistyö, rakennusten turvallinen käyttö, viranomaisvalvonta, valistus ja

neuvonta, tulen sekä palovaarallisten aineiden ja -laitteiden huolellinen käsittely. Vahinkojen rajoittamiseen luetaan tekniset ja muut etukäteisjärjestelyt, joiden avulla tulipalo voidaan havaita sekä rajoittaa tai sammuttaa. (PeL 19 §.)

Pelastusviranomaisen tulee **seurata** onnettomuusuhkien sekä onnettomuuksien määrän ja syiden kehitystä ja siitä tehtävien johtopäätösten perusteella ryhtyä osaltaan toimenpiteisiin onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja tarvittaessa tehdä esityksiä muille viranomaisille. Onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja turvallisuuden ylläpitämiseksi pelastusviranomaisten tulee toimia yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa. (PeL 20 §.)

Palotarkastuksen tarkoituksena on ehkäistä ihmisille, omaisuudelle tai ympäristölle tulipaloista tai muista onnettomuuksista aiheutuvaa vaaraa. Palotarkastuksessa on valvottava, että rakennus tai rakennelma, sen ympäristö ja muut olosuhteet tarkastuskohteessa ovat turvalliset ja että kiinteistön omistaja tai haltija on varautunut onnettomuuksien ehkäisyyn, vahinkojen torjuntaan ja väestönsuojeluun säädöksissä ja määräyksissä vaaditulla tavalla. Palotarkastuksessa tarkastetaan myös kiinteistön väestönsuoja ja sen laitteiden toimivuus. Palotarkastuksessa annetaan tarvittaessa tulipalojen ja muiden onnettomuuksien torjuntaa koskevaa neuvontaa. (PeL 34 §.)

Pelastusviranomaisen tehtävänä olevan **valistuksen ja neuvonnan** tavoitteena on, että ihmiset tunnistavat erilaiset vaaran aiheuttajat, osaavat ehkäistä onnettomuuksia ja toimia onnettomuustilanteissa sekä tietävät, miten varautua poikkeusoloihin. (PeL 20 §)

Palotarkastus on toimitettava asuinrakennuksissa ja niihin henkilö- ja paloturvallisuuden osalta rinnastettavissa kohteissa alueen palvelutasopäätöksessä päätetyin väliajoin. Pelastustoimiasetuksen 15 §:n perusteella sen 9 §:ssä mainitut ns. erityiskohteet on tarkastettava vuosittain, tarvittaessa useamminkin ja myös ennen kohteiden käyttöönottoa tai toiminnan muuttuessa. Erityisestä syystä voidaan tarkastus suorittaa tarvittaessa muulloinkin. Tarkastuksessa annettujen määräysten noudattamista valvotaan tarvittaessa jälkitarkastuksilla. Puolustusvoimien hallinnassa olevilla alueilla puolustusvoimat vastaa itse pelastusviranomaiselle ilmoittamiensa, ns. tärkeysluokiteltujen kohteiden palotarkastuksesta. Muiden kohteiden tarkastuksesta sielläkin vastaa pelastusviranomainen. (PeL 35 §.)

Palotarkastuksen saa suorittaa vain alueen **pelastusviranomainen**. Näitä ovat alueen pelastustoimen ylin viranhaltija, alueen määräämät muut pelastustoimen viranhaltijat sekä alueen pelastustoimen asianomainen monijäseninen toimielin. Palotarkastuksen suorittajan on siis oltava virkasuhteessa alueen pelastustoimeen ja sen päätöksellä pelastusviranomaiseksi määrätty. Pelastustoimen alueella tulee olla säädetty, kuka määrää pelastusviranomaiset. Yleensä tämä on määritelty pelastuslaitoksen johto- tai toimisäännössä ja taso on aluepelastuslautakunta tai vastaava toimielin. (PeL 4 §, 36 §.)

Palotarkastuksesta on laadittava aina **pöytäkirja**. Siinä tulee riittävästi yksilöidä tarkastuskohde, tarkastuksen kulku, tarkastajan tekemät keskeiset havainnot, tarkastettavan kohteen edustajan esittämä selvitys sekä johtopäätökset ja niiden perustelut. Tarkastuksessa havaitut puutteet on määrättävä määrääjässä korjattavaksi pöytäkirjassa, joka on viipymättä annettava tiedoksi asianosaisille. Jos palotarkastuspöytäkirja sisältää velvoittavia määräyksiä, joihin liittyy valitusaika, on se Hallintolain 434/2003 mukaisesti todisteellisesti annettava tiedoksi kohteen omistajalle, haltijalle tai näiden valtuuttamalle edustajalle. Todisteellisuus tarkoittaa käytännössä joko omistajan tai haltijan allekirjoitusta pöytäkirjan vastaanottamisesta tai pöytäkirjan lähettämistä postitse saantitodistusta vastaan. (Ptl 36 §, 38 § ja Hallintolaki 60 §.)

Palotarkastajan oikeuksista ja velvollisuuksista on tarkemmin luvussa 2.3.

2.3 Palotarkastusohje

Sisäasiainministeriön 1.10.2001 silloisen pelastustoimilain 561/1999 88 §:n nojalla annama normi, Palotarkastusohje (julkaisu, sarja A:68), määrittelee palotarkastusta ja siihen liittyviä käytäntöjä Pelastuslakia ja asetusta tarkemmin. Se sijoittuu normihierarkiassa ohjeiden tasolle, eli se ei ole velvoittava, vaan siinä esitetyt asiat ovat ministeriön suosittelemia menettelytapoja. Käytännön työssä Palotarkastusohjetta on kuitenkin tulkittu miltei määräyksen kaltaisesti. Nykyinen Palotarkastusohje on edelleen voimassa niiltä osiltaan, jotka eivät ole ristiriidassa uuden Pelastuslain ja –asetuksen kanssa. Sisäasiainministeriön tarkoitus on ollut korvata ohje kokonaan uudella asetuksella tai ohjeella, mutta sitä ei ole vielä julkaistu. (PtL 561/1999 88 § ja SM A:68.)

Palotarkastusohje jakaa tarkastukset neljään ryhmään: yleinen palotarkastus, erityinen palotarkastus, ylimääräinen palotarkastus ja jälkitarkastus. Yleinen palotarkastus eli ns.

normaali määräajoin tehtävä palotarkastus suoritetaan kohteissa alueen palvelutasopäätöksessä päätetyin väliajoin. Erityinen palotarkastus suoritetaan ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan muuttuessa ns. erityiskohteissa, joissa palo- ja henkilöturvallisuudelle aiheutuu normaalia suurempi vaara. Erityiskohteet on lueteltu Pelastustoimiasteuksen 9 §:ssä. Ylimääräinen palotarkastus suoritetaan pelastusviranomaisen harkinnan mukaan omistajan pyynnöstä, nuohoojan tai toisen viranomaisen ilmoituksen johdosta, suurilla rakennus- ja muilla työmailla tarvittaessa, tilapäisten suurten henkilömäärien takia tai jos muuten epäillään turvallisuudessa olevan puutteita. Jälkitarkastuksella valvotaan palotarkastuksella huomattaville, turvallisuutta vaarantaville puutteille annettujen korjausmääräysten noudattamista. Tällainen voisi olla esimerkiksi pelastusviranomaisen antamaan vaarallisen toiminnan keskeyttämismääräykseen liittyvien korjausten valvonta, esimerkiksi tulisijan lämmityskielto huonon kunnan takia ja sen korjauksen tarkastaminen. (A:68, luvut 2 ja 5 – 8.)

Yleinen palotarkastus pientaloissa, eli ns. normaali palotarkastus suoritetaan asuinrakennuksissa ja niihin rinnastettavissa kohteissa pelastustoimen alueen päättämin väliajoin. Tarkastusaikaväliä päätettäessä lähtökohtana voi pitää palotarkastusohjeen mukaan enintään 10 vuotta. Suositeltava tarkastusväli olisi mielestäni kuitenkin lyhyempi, noin 5 - 6 vuotta. Tämä on tietenkin resurssikysymys, ja ensin olisi saatava edes lakisääteiset palotarkastukset suoritettua 100 -prosenttisesti. Tämän jälkeen voi lyhentää asuinrakennusten tarkastusväliä, ja uskon tämän olevan mahdollista käyttämällä koko pelastuslaitoksen henkilöstöresurssia hyväksi asuinrakennusten palotarkastusten suorittamisessa. (A:68, luku 5.)

Palotarkastuksen **tavoitteena** asuinrakennuksissa on asumisen turvallisuuden ylläpitäminen ja parantaminen sekä tulipalojen ja muiden onnettomuuksien aiheuttamien henkilö- ja omaisuusvahinkojen ehkäiseminen. Tarkastuksen yhteydessä on tarpeellista antaa asukkaille myös opastusta ja neuvontaa. (A:68, luku 5.)

Palotarkastuksessa valvotaan, että rakennus ympäristöineen on turvallisessa kunnossa ja että kiinteistön omistaja tai haltija on varautunut onnettomuuksien ehkäisyyn, vahinkojen torjuntaan ja väestönsuojeluun. Rakennuksen ympäristöineen tulee olla turvallisuutta ajatellen vähintään **rakennusluvan ja pelastusviranomaisen antamien määräysten mukaisessa kunnossa**. Tämä edellyttää tarkastajalta nykymääräysten lisäksi myös vanhojen määräysten tuntemusta (ks. liite 21). Muiden kuin rakennusluvan myöntämisen

aikaan voimassa olleiden määräysten noudattamista ei voi vaatia, ainoastaan suositella. Mikäli kysymys on merkittävästä turvallisuuspuutteesta, voi pelastusviranomaisen Pelastuslain 30 §:n nojalla antaa turvallisuutta parantavan määräyksen. (A:68, luku 9 ja PeL 30 §.)

Huomiota tarkastuksessa kiinnitetään myös palokunnan toiminnan kannalta merkityksellisiin järjestelyihin ja tuhopolttojen ennalta ehkäisyyn sekä torjuntaan. Kohde tarkastetaan silmämääräisesti tekemällä pistokokeita. Toisin sanoen kohteessa ei ole tarkoituksenmukaista ”syynätä” joka komeroa, vaan katsotaan yleisilme turvallisuudesta ja neuvotaan asiakasta, kuinka hän voi sitä parantaa. Tietysti on eräitä riskipaikkoja, jotka on aina tarkastettava. Näistä on tarkemmin luvussa 4. (A:68, luku 9.)

2.4 Palotarkastajan oikeudet ja velvollisuudet

Palotarkastuskohteista pidetään pelastustoimen alueella **valvontarekisteriä**, oikeus sen pitämiseen on annettu Pelastuslain 72 §:ssä. Rekisterissä on hyvä olla ainakin luettelo erityiskohteista ja niiden yhteystiedoista, muiden tarkastuskohteiden suunnitellut tarkastusaikavälit, tehtyjen palotarkastusten laatu ja ajankohdat, annetut korjausmääräykset ja –suositukset, muut tarkastuksilla tehdyt palo- ja henkilöturvallisuuteen liittyvät erityiset havainnot sekä tiedot väestönsuojista. Rekisterissä olevat tiedot on tarkistettava ja tarpeettomat tiedot poistettava aina palotarkastusten yhteydessä määräväleihin, kuitenkin viimeistään kymmenen vuoden kuluttua edellisen merkinnän tekemisestä. (PeL 72 §, A:68 luku 4.)

Käytännössä palotarkastusrekisteri on pelastuslaitoksilla hyvin usein kokoelma kansioita, joissa on tehtyjen palotarkastusten pöytäkirjat, erikseen erityiskohteista ja muista kohteista, sekä alueen tekemä palvelutasopäätös tarkastusaikaväleista. Monilla aluepelastuslaitoksilla on jo käytössä myös ATK-pohjaisia palotarkastusohjelmia, jotka helpottavat palotarkastusrekisterin pitämistä merkittävästi. Esimerkiksi DLW:n DL-Palotarkastus- ja Novon Palofacta-ohjelmat päivittävät rekisteriä automaattisesti ohjelmalla laadittujen pöytäkirjojen mukaisesti.

Nykyisessä Pelastuslaissa ei ole enää erikseen **pätevyysvaatimuksia** palotarkastajalle. Aiemmassa, vuoden 1999 Pelastustoimilaissa kunnan päätoimisen palotarkastajan pätevyysvaatimuksena oli pelastusoppilaitoksessa suoritettu virkaa tai tehtävää vastaava

tutkinto. Päätoimiselta palotarkastajalta, joka toimi ainoastaan palonehkäisytehtävissä, voitiin vaihtoehtoisesti vaatia teknillisessä oppilaitoksessa tai ammattikorkeakoulussa suoritettu soveltuva tutkinto ja riittävä perehtyneisyys pelastustoimen tehtäviin. (PeL 17 § ja PtA 1999 12 §.)

Nykyisen lain mukaan pelastustoimen henkilöstöltä vaaditaan virkaa tai tehtävää vastaava pelastusalan tutkinto. Päätoiminen palotarkastajan virka on pelastuslaitoksissa yleisimmin päällystövirka, joten lain kohta tarkoittaa sen kohdalla nykyistä AMK-päällystötutkintoa tai sitä edeltäneitä vastaavia päällystötutkintoja. (PeL 17 § ja PtA 12 §.)

Kaikki nämä pätevyysvaatimukset koskevat vain päätoimista palotarkastajaa. Palotarkastuksia voi siis oman virkansa sivutehtävänä suorittaa kuka tahansa pelastustoimeen virkasuhteessa oleva henkilö, esimerkiksi palomies, jos palotarkastusten suorittaminen liitetään hänen tehtäviinsä, hänet määrätään pelastusviranomaiseksi ja hänelle annetaan riittävä perehdytys tarkastusten suorittamiseen.

Pelastusviranomaisen ja siten palotarkastusta suorittavan henkilön on Pelastuslain mukaan käytettävä virkatehtävissään **virkapukua** ja hänellä on oltava mukanaan virka-aseman tunnisteeksi tarkoitettu **henkilökortti**. Lain nojalla annetussa sisäasiainministeriön asetuksessa 905/2003, 5.11.2003 on määritelty virkapukuun kuuluvat asusteet ja virka-asematunnukset sekä niiden käyttö. Asetuksessa on säädetty myös henkilökortin sisällöstä, tilaamisesta ja käytöstä. (PeL 89 §, 905/2003 kokonaan.)

Pelastusviranomaisen henkilökortti on kuvalla varustettu kortti, josta ilmenevät henkilön nimi, syntymäaika, organisaatio ja virkanimike. Henkilökorttien tilaamisesta alueen pelastusviranomaisille vastaa alueen pelastustoimen ylin viranhaltija. Kortit tilataan sisäasiainministeriön ohjeiden mukaan ministeriön osoittamalta toimittajalta. Kortti on palautettava oman toimintayksikön päällikölle virkatehtävien vaihtuessa tai päättyessä. Hän vastaa kortin tuhoamisesta sen jälkeen. (905/2003, 6§ ja 7§.)

Henkilökortit tuli ottaa käyttöön ensimmäisen kerran 1.9.2000 mennessä. Siihen saakka pelastusviranomaisen oli voitava osoittaa edellä mainitut tiedot muulla luotettavalla tavalla, esimerkiksi ajokortin tai kuvallisen henkilöllisyystodistuksen ja palolaitoksen

antaman virassaolotodistuksen tai vanhan paloviranomaisen kortin avulla. (PtA 1999, 24§.)

Palotarkastuksen suorittaja on päästettävä aina kaikkiin tarkastettaviin tiloihin. Tässä kohtaa pelastusviranomaisella on jopa kovemmat **valtaoikeudet** kuin poliisilla, joka tarvitsee yleensä etsintäluvan yksityisasuntoihin mennessään. Tarkastettavan kohteen edustajan on lisäksi esitettävä säädöksissä vaaditut suunnitelmat, muut asiakirjat ja järjestelyt, jotka liittyvät palotarkastukseen. (PeL 36 §.)

Poliisi on velvollinen antamaan pelastusviranomaiselle **virka-apua**, ellei tarkastettavaan kohteeseen muuten päästä. Tämä on kuitenkin mielestäni aivan äärimmäinen keino tarkastuksen suorittamiseen. Mieluummin tulisi saada asiakas ymmärtämään, että palotarkastus tehdään hänen oman turvallisuutensa vuoksi ja on hänen lakisääteinen oikeutensa saada pelastusalan asiantuntija neuvomaan turvallisuusasioissa pelastustoimen alueen päättämin väliajoin. (PeL 88 §.)

Pelastusviranomaisella on **oikeus saada** palotarkastuksia varten tarvitsemiaan **tietoja** rakennuksista sekä niiden omistajista ja haltijoista viranomaisten rakennustiedoista ja myös haluamallaan tavalla ryhmiteltyinä luetteloina. Puolustusvoimien rakennustiedostoihin ei pelastusviranomaisella kuitenkaan ole oikeutta kuin niiltä osin, mikä on välttämätöntä pelastustehtävien suorittamiseksi. (PeL 37 §.)

Alueen pelastusviranomainen **saa pitää** pelastustoimen seuranta- ja kehittämistä sekä onnettomuuksien selvittämistä varten **henkilörekisteriä**, johon sisältyy hätäkeskustietojärjestelmään tallentuvat tiedot sekä onnettomuustilanteen toimenpide-, pelastustoiminta- ym. onnettomuustiedot. Rekisterissä olevia tietoja saa luovuttaa hätäkeskukselle, pelastusviranomaisille, Kuluttajavirastolle, turvatekniikan keskukselle, Pelastusopistolle sekä muillekin viranomaisille ja tutkimuslaitoksille onnettomuustutkintaa tai tieteellistä tutkimusta varten. Muutoin tietojen luovuttamiseen sovelletaan julkisuuslakia 621/1999. (PeL 69 §.)

Palotarkastusten toimittamista sekä rakennusten ja laitteiden käyttöturvallisuuden valvontaa varten alueen pelastusviranomainen **saa pitää rekisteriä valvontakohteista** sekä niiden omistajista ja haltijoista. Tiedot on päivitettävä ja tarpeettomat tiedot pois-

tettava aina palotarkastusten yhteydessä ja viimeistään kymmenen vuoden kuluttua merkinnän tekemisestä. (PeL 72 §.)

Rekistereissä olevat julkiset tiedot saa luovuttaa ja on luovutettava nähtäväksi tai kopiona kaikille niitä pyytävälle, ei kuitenkaan ns. massaluovutuksena. Rekisteristä saa myös muodostaa yksilöimättömiä tilastoja. (JulkL 621/1999 16 §.)

Jos palotarkastuksessa havaitaan puutteita, **on ne määrättävä korjattavaksi**. Jos puutteita ei voida korjata välittömästi, on korjaamiselle annettava määräaika. Määräajan on oltava realistinen korjauksen toteuttamisen kannalta. Hallintolain mukaan asiakkaan kuuleminen ennen korjausmääräyksen antamista on pakollista. Asiakkaan kanssa tulisi keskustella erilaisista korjausvaihtoehdoista, sekä hänen taloudellisista ja muista mahdollisuuksistaan korjata puutteet, ja asettaa määräaika niiden mukaan. Mikäli havaittu puute tai virheellinen menettely aiheuttaa välittömän onnettomuusvaaran, on pelastusviranomaisella oikeus heti keskeyttää toiminta ja määrätä onnettomuuden ehkäisemiseksi välttämättömistä toimenpiteistä. Tällainen määräys on esimerkiksi palovaarallisen, huonokuntoisen tulisijan lämmityskielto. (PeL 38 § ja Hallintolaki 434/2003 34 §.)

Mikäli palotarkastuksella annettua korjausmääräystä ei noudateta, voi pelastusviranomaisen **päätöksellään velvoittaa** niskoittelijan määräajassa oikaisemaan virheellisen toimenpiteen tai laiminlyönnin. Annettua kieltoa tai määräystä voidaan tehostaa **uhkasakolla tai teettämisuhalla**, johon sovelletaan sitten uhkasakkolakia 1113/1990. (PeL 82 §.)

Pelastustoimen alueella tulisi olla määriteltynä, mille päätöstasolle uhkasakkoasiat vietään päätettäväksi. Käytännössä uhkasakko- tai teettämisuhka-asiat kannattaa viedä pelastuslaitoksen johdon tai aluepelastuslautakunnan päätettäväksi, vaikka yksittäisellä pelastusviranomaisellakin on oikeus ne asettaa. Myös nämä ovat niitä äärimmäisiä keinoja asioiden hoitamiseksi. Asiakas tulisi saada keskustelemalla ja perustelemalla mieluummin itse ymmärtämään, miksi jokin korjaus on tarpeellista tehdä. Mikäli niskoittelu kuitenkin jatkuu, ei näitä lain suomina voimakeinoja tule epäröidä käyttää, jotta luottamus pelastusviranomaisiin, heidän oikeudenmukaisuuteensa ja tasapuolisuuteensa säilyy. On vain harkittava tarkkaan, milloin puute on niin vakava, että kannattaa lähteä viemään jopa kuukausia tai vuosia kestävästä prosessista läpi.

Asiakkaalla on oikeusturva takanaan myös palotarkastusasioissa. Asianosainen **voi haakea muutosta** pelastusviranomaisen antamaan määräykseen valittamalla siitä hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa tiedoksisaannistaan. Itse palotarkastuksen toimittamisesta (esim. ilmoittamatta tai väärään aikaan tehty) muutosta haetaan jättämällä oikaisuvaatimus 14 päivän kuluessa asianomaiselle toimielimelle (pelastustoimesta alueella vastaava lautakunta tai vastaava). Molemmissa muutoksenhakureiteissä on vielä jatkovalitusmahdollisuus. Hallinto-oikeudesta valitetaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen ja toimielimeltä ensin hallinto-oikeuteen ja siitä edelleen KHO:een. (PeL 81 §.)

Palotarkastuksen toimittajaa koskee **vaitiolovelvollisuus** aivan kuten muitakin pelastustoimen palveluksessa olevia. Tarkastuksilla tietoon saamia seikkoja, jotka julkisuuslaissa on määrätty salaisiksi tai jotka koskevat yksityisyyttä, liike- tai ammattisalaisuutta, taloudellista asemaa, henkilökohtaisia olosuhteita tai terveydentilaa, ei saa käyttää hyödykseen tai luvatta ilmaista muille. Lain rikkomisesta sekä hengen-, terveyden-, omaisuuden- tai ympäristön vaarasta on kuitenkin oikeus ilmoittaa asianomaiselle viranomaiselle tai toimielimelle. Vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta rangaistaan rikoslain 39/1889 mukaan. (PeL 85 §.)

3 PALOTARKASTUS TILANTEENA

3.1 Palotarkastuksesta ilmoittaminen

Entisen, vuoden 1975 palo- ja pelastustoimiasetuksen mukaan yleisestä palotarkastuksesta oli ilmoitettava etukäteen palolautakunnan päättämällä tavalla. Palotarkastuskohteen omistajan tai haltijan tai näiden edustajan oli oltava tiedotuksessa mainittuna aikana saapuvilla palotarkastuksessa. Nykyisissä, vuoden 1999 pelastustoimilaissa ja -asetuksessa tai uudessa Pelastuslaissa ja -asetuksessa ei ole säännöksiä palotarkastuksesta ilmoittamisesta. Voimassa olevassa palotarkastusohjeessa (A:68) ei tähän myöskään oteta kantaa. Kaikkien mukaan tarkastuskohteen edustajana tarkastukseen tulee kuitenkin osallistua omistaja tai haltija tai näiden valtuuttama edustaja. Voidaan kuitenkin todeta, että palotarkastuksesta on etukäteen ilmoitettava. (PPA 22 §, PtL ja PtA 1999, A:68 9.1.)

Hallintolain 434/2003 mukaan viranomaisen on ilmoitettava toimivaltaansa kuuluvan tarkastuksen aloittamisajankohdasta asianosaiselle, jota asia välittömästi koskee, jollei ilmoittaminen vaaranna tarkastuksen tarkoituksen toteutumista. Tarkastuksen kuluessa asianosaiselle on kerrottava tarkastuksen tavoitteista, sen suorittamisesta ja jatkotoimenpiteistä. Tarkastus on suoritettava aiheuttamatta tarkastuksen kohteelle tai sen haltijalle kohtuutonta haittaa. (Hallintolaki 39 §.)

Myös sisäasiainministeriö on ottanut palotarkastuksista ilmoittamiseen kantaa. Lääninvalmiusjohtajille ja pelastusjohtajille osoitetun tiedoksiannon mukaan **lähtökohtana on, että palotarkastuksesta ilmoitetaan asianosaiselle henkilökohtaisena tiedoksiantona** (tavallinen tai todisteellinen). Jos henkilökohtaista tiedoksiantoa ei voida toimittaa, ilmoitetaan palotarkastuksesta yleistiedoksiantona (palotarkastusta koskevan ilmoituksen luonteen vuoksi hyvään hallintoon voitaneen katsoa kuuluvan, että ilmoitus julkaistaan myös alueen päälehdissä). Yleistiedoksiantoa tulisi soveltaa hyvin rajoitetusti. Kyseeseen tulevat lähinnä tilanteet, joissa palotarkastus tehdään esim. tietyn alueen kaikkiin rakennuksiin lyhyen ajan kuluessa, eikä henkilökohtainen tiedoksianto ole käytännössä mahdollista. Palotarkastuksen alkamisajankohta tulee yleistiedoksiannossakin ilmoittaa riittävällä tarkkuudella. (Mika Kättö 10.2.2006.)

Asuinrakennusten yleisestä palotarkastuksesta ilmoittamiseen on useita soveltuvia tapoja: ajankohdasta sopiminen henkilökohtaisesti kohteen edustajan kanssa, kuuluttaminen paikkakunnan tärkeimmissä lehdissä ja kuntien virallisilla ilmoitustauluilla, kuntalehdet ja -tiedotteet, ns. laputtaminen, tolppailmoitukset ja paikallisradio. Päätöksen palotarkastusten ilmoitustavasta pelastustoimen alueella tekee yleensä pelastustoimesta vastaava lautakunta tai pelastuslaitoksen johto.

Ehdottomasti paras tapa ilmoittaa asuinrakennuksenkin yleisestä palotarkastuksesta on **soittaa** rakennuksen omistajalle tai haltijalle etukäteen ja sopia tarkastusajankohta. Näin palotarkastustapahtumaan tulee **asiakaslähtöisyys** mukaan jo heti alusta alkaen. Samalla varmistetaan, että kohteen edustaja on varmasti paikalla sovittuna aikana, ja vältetään turhia yrityksiä. Näin tarkastukset saadaan myös tehtyä järjestelmällisesti tietyllä alueella, eikä sinne jää ”paikattavia aukkoja”. Puhelinsoitot vaativat tietysti aikaa, mutta sen varaaminen on vain järjestelykysymys. Jos varaa esimerkiksi yhden aamupäivän viikossa tarkastusajankohtien sopimiselle, saa varmasti sovittua tarkastusohjelman ainakin viikoksi eteenpäin. Toisaalta esimerkiksi laputtaminen veisi aikaa ainakin yhtä kauan. Henkilökohtainen ilmoittaminen vaatii myös tarkan ja täydellisen palotarkastusrekisterin, jotta puhelinnumerot löytyvät.

Laputtamalla, eli jakamalla ilmoitukset palotarkastuksista yksityiskohtaisine aikoineen suoraan kohteiden postilaatikoihin, saavutetaan myös hyvin kohteiden edustajat. Näin on saavutettu jopa 90 % asianomaisista ensimmäisellä kerralla. Puhelinsoittoon verrattuna laputtaminen on kuitenkin asiakkaan kannalta tyylympi tapa ilmoittamiseen. Hänelle vain kerrotaan aika, jolloin palotarkastaja saapuu ja hänen olisi oltava saapuvilla. Toisaalta ilmoituksissa yleensä on palotarkastajan puhelinnumero, jotta asiakas voi soittaa ja sopia uuden ajan tarkastukselle, jos annettu aika ei hänelle sovi.

Pelkkä yleisistä palotarkastuksista **kuuluttaminen** paikallisissa lehdissä, kunnan ilmoitustauluilla ja erilaisissa kuntalaisille jaettavissa tiedotteissa, tolppailmoituksilla tai paikallisradioissa on asiakkaan kannalta huonoin ja saavutettavuuden kannalta epävarmin vaihtoehto ilmoittamiselle. Lehdistä ja tiedotteista ilmoitus jää monelta huomaamatta, ja vaikka sen huomaisikin, jää se usein noteeraamatta, koska se ei ole henkilökohtaisesti osoitettu. Kunnan virallista ilmoitustaulua ei varmaan monellakaan ole tapana käydä säännöllisesti lukemassa, ja siten sillä on merkitystä ainoastaan ilmoituksen virallistamisen kannalta. Tolppailmoituksiakaan eivät ihmiset juuri lue, koska ei ole totuttu sii-

hen, että niissä on virallisia ilmoituksia. Saaristoalueella tästäkin on kyllä hyviä kokemuksia. Paikallislradio on varsin kallis tapa ilmoittaa palotarkastuksista, koska riittävän kuulijakunnan saamiseksi ilmoitusta on toistettava usein.

3.2 Asenne, käyttäytyminen ja ulkoasu tarkastustilanteessa

Palotarkastustapahtuma on ennen kaikkea asiakkaan **neuvonta- ja opastustilaisuus** sekä pelastuslaitoksen edustustilaisuus. Nämä seikat tulisi muistaa aina palotarkastuksia tehdessään. Palotarkastaja on kuntalaisen asiakaspalvelija, ei ratsiamies. Tarkastustapahtuman tulee edetä asiakkaan ehdoilla, ja siitä tulee jäädä hänelle luotettava, asiallinen, positiivinen ja turvallisuusajattelua edistävä vaikutelma. Palotarkastajan käytöksen tulee olla hillittyä, asiallista ja luottamusta herättävää. Tarvittaessa on oltava määrätietoinen ja tiukka, mutta muuten leppoisa ja neuvova. Tarkastaja ei saa tärkeillä, mahtaila tai uhkailla. Lisäksi hänen olisi pyrittävä ulos virkamiehen roolistaan, asiakkaan tasolle neuvovaksi asiantuntijaksi.

Tarkastuksen kulku. Palotarkastusta ei koskaan aloiteta, ennen kuin on käyty esittämässä kiinteistön edustajalle. Ennen palotarkastuksen suorittamista keskustellaan asiakkaan kanssa tarkastuksen kulusta ja sen tarkoituksesta sekä siitä, millaisiin asioihin kiinnitetään huomiota. Tarkastuskierroksella asiakkaalle kerrotaan kaikki havaitut epäkohdat, mikä niissä on määräysten vastaista ja miksi, sekä miten asia voitaisiin korjata.

Tarkastuskierroksen päätteeksi kirjataan yhdessä havaitut puutteet pöytäkirjaan sekä sovitaan korjausten tavasta ja aikataulusta. Samalla sovitaan mahdollisen jälkitarkastuksen ajankohdasta. Mikäli puutteet eivät ole kovin suuria, voidaan sopia esimerkiksi, että asiakas ilmoittaa, kun hän on korjannut ne. Asiakkaan ehdotukset ja toiveet on varsinkin määräaikojen suhteen aina pyrittävä pitämään mahdollisuuksien mukaan etusijalla, koska korjaukset vaikuttavat myös hänen taloudelliseen tilanteeseensa.

Pöytäkirjaa kirjoitettaessa asiakkaalle on syytä kertoa, ettei siihen varmaan tule kirjattua kaikkia mahdollisia puutteita hänen kiinteistöstään, eikä ole tarkoituskaan. Tarkoitus on vain ohjata ja neuvoa häntä kiinnittämään huomiota oikeisiin asioihin. Pöytäkirjan laadinnasta on kerrottu tarkemmin luvussa 5.

Tarkastuksen lopuksi annetaan asiakkaalle neuvoja ja opastusta oikeista toimenpiteistä onnettomuustilanteissa sekä ohjeita, kuinka hän voi itse varautua niihin. Näistä on tarkemmin luvussa 6.

Palotarkastuksen suorittaja on aina pelastuslaitoksen edustaja, **profiloija**, jonka perusteella ihmiset muodostavat käsityksensä koko laitoksesta. Saattaa olla, ettei kuntalainen elämänsä aikana tarvitse muita pelastuslaitoksen palveluita ja siten hän ei tapaa muita laitoksen edustajia kuin palotarkastajan. Tämän takia palotarkastuksen suorittajan ulkoasun ja käytöksen on oltava mallikelpoisia.

Virkapuvun tulee olla ehjä, puhdas ja siisti. Tämän toteuttamiseksi palotarkastajalla tulee aina olla mukanaan kevyt haalari ja saappaat likaisimpiin paikkoihin menoa varten. Virkapuvun housujen on oltava prässätyt, paitojen ja takinkaulusten silitetyt, kengät kiiltävät ja solmio hyvin solmittu ja suorassa. Hiusten tulee olla siistiksi leikatut ja kammatut. Parta on oltava ajeltu tai siistiksi rajattu. Hien tai vanhan viinan hajua tai muita epämiellyttäviä tuoksujia ei saisi esiintyä. Purukumin jauhaminen tai pastillien imeskely ei sovi pelastuslaitosta edustavalle henkilölle. Tervehtimisen ja keskustelun asiakkaan kanssa tulee olla reipasta ja asiallista, mutta kuitenkin rentoa.

3.3 Milloin sovitulle palotarkastukselle ei ole edellytyksiä?

Palotarkastuksessa on aina oltava läsnä kohteen omistajan, haltijan tai näiden valtuuttaman **täysivaltaisen edustajan**. Omistajaa tai haltijaa on todisteellisesti kuultava ennen korjausmääräyksen antamista. Kohteen edustajan on siis oltava henkilö, jolle on mahdollista antaa palautetta palotarkastuksesta, opastusta puutteiden korjaamisesta sekä valistusta ja neuvontaa. Kohteen edustajan on myös saatava itse antaa kritiikkiä palotarkastustapahtumasta ja kertoa mielipiteensä puutteista ja niiden korjaamisesta. (A:68 9.1 ja Hallintolaki 34 §.)

Näiden seikkojen takia palotarkastusta ei koskaan toimiteta, ellei kohteen edustaja ole paikalla, vaikka kohteeseen päästäisiinkin esimerkiksi talonmiehen avaimilla. Tarkastusta ei myöskään tehdä, jos omistaja on jättänyt avaimet esimerkiksi naapurille ja pyytänyt tätä näyttämään paikkoja. Tällöin tulisi olla kirjallinen suostumus siitä, että omistaja valtuuttaa naapurin edustamaan itseään tarkastuksessa. Mikäli kohteessa on kotona

vain perheen alaikäinen lapsi, sukulainen tai perheessä asuva vanhus, ei palotarkastusta suoriteta. Tarkastus on syytä jättää tekemättä myös jos kohteen edustaja on päihtynyt.

Kaikissa näissä tilanteissa pyydetään kohteessa olevia vain kertomaan omistajalle, että palotarkastaja kävi, mutta ottaa myöhemmin uudestaan yhteyttä. Hyvä tapa olisi myös jättää näissä tilanteissa kohteeseen jonkinlainen yhteystietolappu käynnistä, jotta omistaja voi tarvittaessa varmistaa kävijän olleen oikealla asialla. Joskus on ollut liikkeellä myös ns. valepalotarkastajiakin, jotka pyrkivät pääsemään sisään yksityisasuntoihin rikollisissa tarkoituksissa. Myöhemmin sitten soitetaan omistajalle ja sovitaan henkilökohtaisesti uusi tarkastusaika.

3.4 Palotarkastukseen valmistautuminen ja välineet

Palotarkastustapahtumaan on hyvä valmistautua etukäteen, jotta tilanteesta saadaan asiakkaan kannalta mahdollisimman täysi hyöty irti. Valmistautumisen muoto ja laajuus riippuu tietenkin tarkastettavasta kohteesta, mutta muutama perusasia on hyvä muistaa jokaisessa kohteessa.

Kohteen erityispiirteisiin kannattaa tutustua etukäteen. Mahdollisuuksia tähän tuovat pelastuslaitoksen palotarkastusrekisterit, palotarkastusohjelmistot, aiemmat palotarkastuspöytäkirjat sekä erityiskohteissa myös kohdekortit. Niiden avulla on hyvä tutustua siihen, millaisesta näkökulmasta asioita palotarkastuskohteessa olisi syytä katsoa.

Aiemmat palotarkastuspöytäkirjat kannattaa käydä ennen tarkastusta läpi myös siinä mielessä, että tarkastuksella voidaan suorittaa jälkitarkastus aiemmille korjausmääräyksille, ellei sitä ole tehty erikseen. Toisaalta on hyvä katsoa, onko kohteessa jokin tietty, toistuva tai pitkään ollut ongelmakohta, jota ei ole saatu kuntoon. Tällaiseen pitkäaikaiseen puutteeseen on sitten hyvä panostaa tarkastuksella hieman enemmän ja tiukemmin sekä etsiä yhdessä ratkaisuja sen kuntoon saattamiseksi.

Palotarkastuksen suorittajalla on oltava mukanaan tarvittava perusvälineistö, jotta hän kykenee suoriutumaan tehtävästään asiallisesti ja luottamusta herättävästi. Lisäksi on hyvä olla erityisvälineistöä esimerkiksi epäilyttävien teknisten asennusten kunnon varmistamiseksi.

Välineet, joita pientalon palotarkastukseen tarvitaan, ovat:

- pelastusviranomaisen henkilökortti
- muistiinpanovälineet
- palotarkastuspöytäkirjalomakkeet
- lainsäädäntö (Palo- ja rakennuslainsäädäntö -kirjanen on hyvä, ks. liite 22)
- esitteitä esimerkkiratkaisuista ja -rakenteista
- valistusmateriaalia
- kirkasta valoa näyttävä taskulamppu
- varsipeili (ns. hammaslääkärin peili)
- rullamittanauha
- kevyet haalarit (esim. kertakäyttöhaalarit) ja saappaat
- öljysäiliön ylitäytön estimen testauslaite
- jännitteenkoetin valo- ja voimavirralla
- ruuvimeisseli, risti- ja talttapää
- muutama palovaroittimen paristo ja palovaroitin.

Henkilökortti tarvitaan henkilöllisyyden ja toimivaltuuksien todistamiseksi jo lainkin perusteella. Muistiinpanovälineet ja pöytäkirjalomakkeet ovat pöytäkirjan kirjoittamista varten. Lainsäädäntö, määräykset ja ohjeet on hyvä pitää mukana, ettei tarvitse luottaa tärkeissä asioissa pelkästään muistiin. Hyvä kokoelma näistä on Suomen kalentereiden julkaisema Palo- ja rakennuslainsäädäntö –kirjanen. Siihen on koottu miltei kaikki palotarkastajan tarvitsemat normit ja julkaisut. Palotarkastukseen liittyviä säädöksiä ja ohjeita on listattu liitteessä 22. Esitteitä ja kuvia esimerkkiratkaisuista on hyvä olla mukana, jotta pystyy neuvomaan asiakkaalle oikean korjaustavan ja hänelle jää siitä vielä ohjeetkin. Jaettavaa valistusmateriaalia, kuten pelastuslaitoksen julkaisema turvaopas, palovaroitinopas, ohjeita toiminnasta hätätilanteessa yms., on hyvä jättää asiakkaalle, jotta hän voi myöhemmin rauhassa syventyä ja muistella palotarkastajan antamia ohjeita. Valistusmateriaalista on kerrottu tarkemmin luvussa 6.

Taskulamppu ja varsipeili tarvitaan ahtaiden ja hämärrien paikkojen, kuten hormin ja tulisijan välin ja tulipesän tarkastamiseen. Rullamitta on hyvä olla esimerkiksi tulisijojen ja hormien suojaetäisyyksien tarkastamista varten. Kevyitä haalareita kannattaa käyttää esimerkiksi ullakolle ryömittäessä, jotta ei tarvitse sotkea tummaa virkapukua. Öljysäiliön ylitäytön estimen testauslaite ja jännitteenkoetin ovat aiempina mainitse-

miani erityisvälineitä, joiden käytöllä luodaan asiakkaalle vakuuttava kuva toiminnasta. Toki ne antavat varmuuden asennusten kunnosta tarkastajallekin. Ruuvimeisseliä saattaa tarvita esimerkiksi sähköpäätaulukkaapin avaukseen tai jonkin löystyneen kiinnikeruuvien pikaiseen kiristykseen. Muutama palovaroittimeen sopiva paristo tai jopa palovaroitin on hyvä olla mukana, jotta voi sen tarvittaessa laittaa paikoilleen sellaisen puuttuessa. Tämä samoin kuin ruuvien kiristely on joskus tarpeen luotettavan imagon ja hyvien suhteiden ylläpitämiseksi pelastuslaitoksen ja kuntalaisten välillä. Tähän panostettu aika ja raha tuo kyllä itsensä takaisin kuntalaisten tukena ja luottamuksena pelastuslaitosta kohtaan.

3.5 Nuohoojan rooli palotarkastuksessa

Pelastustoimilain mukaan **nuohoojan on ilmoitettava** tulisijoissa ja hormeissa havaitsemistaan tulipalon vaaraa aiheuttavista **vioista ja puutteista** kirjallisesti kohteen edustajalle ja alueen pelastusviranomaiselle. Nuohoojan tulee myös pitää luetteloa nuohoamistaan kohteista ja antaa näistä maksutta tietoja pelastusviranomaiselle. (PeL 41 ja 42 §.)

Sisäasiainministeriö on antanut 29.6.2005 asetuksen nuohouksesta (539/05, julkaistu sarjana A:58). Siinä on säädetty nuohouksen ajankohdista, nuohoustyön sisällöstä ja nuohouksesta annettavasta todistuksesta. Asetuksen mukaan nuohoustyö sisältää:

- valmistelutoimet
- tulisijan, savuhormin, lisälaitteiden sekä liitin- ja yhdyshormin nuohouksen
- tulisijan ja savuhormin kunnan tarkastuksen
- tukkeutuneen savuhormin avaamisen
- savupeltien puhdistuksen ja toiminnan tarkastuksen
- nuohouksesta kertyneen tuhkan ja jätteen poistamisen sekä sen paloturvallisen sijoittamisen. (A:58 4 §.)

Nuohooja tekee työnsä ohessa siis paljon ennalta ehkäisevää tarkastustyötä. Yleensä nuohooja myös samalla tarkastaa liitinhormien ja nuohousluukkujen tiiviyn, tikkaiden ja nuohoustelineiden kunnan, tutkii mahdolliset hormivuodot ja opastaa tulisijan käyttäjää oikeasta käytöstä.

Nuohoojan tulee ilmoittaa edellisiin liittyen havaitsemistaan puutteista ja vioista kiinteistön omistajalle sekä paikalliselle palotarkastuksesta vastaavalle pelastusviranomaiselle. Tämä tapahtuu yleensä vikailmoituslomakkeen avulla, jonka nuohooja täyttää kolmena kappaleena: yksi kiinteistön omistajalle, yksi pelastusviranomaiselle ja yksi hänelle itselleen.

Alueen pelastusviranomainen voi antaa nuohoojalle lähempiä ohjeita nuohoustyöstä ja ilmoituksista. Pelastusviranomainen voi myös tehdä alueella toimivien nuohoojien kanssa erikseen sopimuksen erilaisista nuohouksen yhteydessä suoritettavista paloturvallisuutta edistävästä tehtävistä, jotka soveltuvat nuohoojalle hänen koulutuksensa ja ammattitaitonsa puolesta. Tällaisia tehtäviä voisivat olla esimerkiksi avustaminen lomasuntojen ja pientalojen palotarkastuksissa ja palovaroittimien hankinnan, asennuksen ja toimintakunnon tarkkailussa.

Nuohoojalla on siis varsin merkittävä rooli pientalojen paloturvallisuuden tarkkailussa. Alueen pelastusviranomaisten kannattaisikin olla tiiviissä yhteistyössä nuohoojien kanssa, sopia heidän kanssaan tarkkailtavista asioista kiinteistöissä ja antaa heille riittävästi koulutusta niissä. Nuohoojan roolina voisi näin olla paloturvallisuustarkkailija, eräänlainen palotarkastajan valvova silmä. Nuohoojilla on tähän erinomaiset mahdollisuudet, koska he kiertävät kiinteistöissä vähintäänkin vuosittain. Näin pelastusviranomaiset saisivat tietoa kiinteistöistä myös niiden yleisten palotarkastusten väliaikoina.

On kuitenkin muistettava, että **nuohooja ei ole viranomainen** nuohoojana toimiessaan. Hän ei saa antaa korjausmääräyksiä, ainoastaan suositella korjauksia. Nuohoojan havaitsemat puutteet on aina ilmoitettava pelastusviranomaiselle, joka sitten käy tarkastamassa tilanteen ja antaa tarvittaessa korjausmääräykset. Joillakin alueilla nuohoojat suorittavat myös lakisääteisiä palotarkastuksia. Silloin heillä on sivutoimiset virkasuhteet pelastuslaitokseen, heidät on määrätty pelastusviranomaisiksi suorittaessaan palotarkastuksia pelastuslaitoksen määrittelemällä alueella ja toimintaa valvoo joku päätoiminen pelastusviranomainen.